

Theodor Holman

Verhalen van oorlog

De achterkant van de strijd in Oekraïne en Israël

Ontwerp omslag Mijke Wondergem

Ontwerp binnenwerk Zeno Carpentier Alting

ISBN 9789464562101

E-ISBN 978946562118

nur 320

© 2024 Theodor Holman, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2024 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inleiding

Ik ben een veelschrijver die niet ophoudt met mijn pen mij tegen de oorlog te verzetten.

– ERASMUS

De binnenkant van de oorlog

Het was 20 januari 2022.

‘Op deze dag, tweeëntwintig jaar geleden, stierf je’, zei ik tegen het portret van mijn moeder dat bij mijn bureau aan de muur hangt.

Een kusje in de lucht.

Ik las de kranten.

‘Burgers in Kiev wachten op de volgende stap van Poetin. Student: ‘Hij is een eikel’ schreef *Het Parool*. Daar ook het bericht: ‘Rutte: Nederland stuurt geen troepen naar Oekraïne.’

De Volkskrant had andere berichten. Onder meer: ‘Oorlogsdreiging Oekraïne leidt niet tot stijgende gasprij: ‘Markt denkt niet dat het tot oorlog komt.’

In de *NRC*: ‘In de Oekraïne-crisis zijn de Europese fricties zichtbaar. In de Oekraïne-crisis zoekt de EU al weken haar rol. Iedereen wil één front met de VS, maar sommigen willen ook zelfstandig opereren’, aldus Michel Kerres.

De deadline van de krant naderde en ik moest mijn column nog beginnen. Ik besloot het gesprek weer te geven dat ik met mijn vriend Willem had gevoerd. Mijn Willem bestaat niet, maar als hij zou bestaan, bestond hij uit drie delen: mijn vader, mijn vriend Kees T. en ikzelf.

Ik schreef mijn eerste column over de oorlog.

Hoofdstuk 1

Kracht en bedrog zijn de twee grootste deugden in
een oorlog. – THOMAS HOBBS

21 januari 2022

We dronken onze koffie lopend op.

‘Dat wordt oorlog met Rusland,’ zei Willem. Hij heeft verstand van internationale ontwikkelingen.

‘Denk je dat echt?’

‘Ja... Een inval in de Oekraïne. Misschien een kleine inval, maar toch een inval. Poetin draait zich momenteel vast en heeft een succesje nodig.’

Ik haalde mijn schouders op.

‘Waarom haal je nou je schouders op?’ vroeg Willem.

‘Omdat ik er te weinig van weet. Ik lees de krant wel maar m’n kop staat er op de een of andere manier niet naar.’

‘Je zit toch niet te denken aan grensoverschrijdend gedrag van tv-sterretjes... Hou daarmee op.’

‘Nee, dat niet. Het is een pandemie, de tweedeling, het klimaat, de huizenprijzen... M’n kop staat daar ook niet naar. Ik bedoel: er kan niks meer bij. Zeker geen oorlog met Rusland. Ik schuif dat voor me uit.’

‘Ja, je bent naïef, Theodor. Volgende week kan het al zo ver zijn. Opeens is Europa dan in oorlog.’

‘Daar komt nog iets bij. Ik ben drie keer in mijn leven in Rusland geweest, in Moskou, in Kiev, en ik ontmoette alleen maar leuke, aardige mensen. Dat vecht naar, als je begrijpt wat ik bedoel.’

‘Ja, ’tuurlijk begrijp ik dat. Ik hou ook van dat land en ook van de mensen. Maar kijk uit voor Poetin, Theodor. *Bud gotov*. Weest paraat.’

We gooiden onze lege koffiebekertjes weg.

‘Het is raar’, zei Willem, ‘straks komen we een bekende tegen en die roept: ‘We zijn in oorlog met Rusland! Rutte gaat de totale mobilisatie afkondigen en we moeten als oefening in de metro-stations schuilen. Schiet op, schiet op! ‘En dan over dertig jaar worden we beschreven en staat er in de geschiedenisboeken: ‘De mensen op straat hadden geen idee van wat er aan de hand was. Ze waren druk bezig met wat mannen die jonge meisjes hadden betast en met de vraag waarom musea en theaters tijdens de pandemie gesloten bleven. Zou toch raar zijn.’

‘Hoe zou het hoofdstuk heten?’ vroeg ik.

‘De angstige en wrede decadentie. De historici van de toekomst zullen ons typeren als angstig, wreed en decadent. Althans, de vooroorlogse coronajaren.’

‘Wie zijn dan de overwinnaars?’

‘Als je diep in mijn hart kijkt... De Chinezen natuurlijk. Men houdt dan van China zoals wij van Amerika. Je weet: de sterkste wint altijd.’

‘We hebben toch een andere cultuur?’

‘Tegen die tijd niet. Drie goed bekeken televisieprogramma’s, en je verandert een cultuur.’

‘Ni hao.’

‘Ni hao.’

Na het schrijven van mijn column doe ik altijd even niks. Koffie drinken, een boek lezen, naar de radio luisteren. Het ging op NPO 1 over Rusland en Oekraïne. Zou Rusland nu wel of niet Oekraïne binnenvallen?

‘Ja’, zei mijn vader in mijn hoofd.

Ik herinnerde me opeens dat ik eigenlijk over iets anders wilde schrijven, namelijk over het begrip ‘Gekozen werkelijkheid’.

In een van mijn lievelingsboeken *Menselijk, al te menselijk* van Friedrich Nietzsche – ik zie hem als een briljant columnist in plaats van als een filosoof – vond ik een leuke gedachte.

‘Gekozen werkelijkheid. Zoals de goede prozaschrijver alleen woorden gebruikt die tot de omgangstaal behoren, maar

lang niet alle woorden daarvan – waardoor nu juist de gekozen stijl ontstaat –, zo zal de goede taalkunstenaar van de toekomst *alleen* beschrijven wat *werkelijk* is en van alle fantastische, bijgelovige, half oprechte, afgezaagde onderwerpen, waarmee de taalkunstenaars van eertijds hun kracht toonden, volledig afzien. Alleen werkelijkheid, maar lang niet alle werkelijkheid! – nee, een gekozen werkelijkheid.’

Een ‘gekozen werkelijkheid...’ Het is een dubbelzinnige formulering waarvan ik hou. Oom Friedrich heeft vaak van die gedachten die een hengst geven aan het stuur van je eigen ideeën.

Ik volgde het nieuws, hoorde wat onze minister-president erover te vertellen had en las steeds meer over Rusland en Oekraïne. Troepenopbouw, maar een inval... dat geloofde men niet.

Gekozen werkelijkheid.

Ondertussen bleef dat begrip door mijn hoofd spoken. Wat was mijn werkelijkheid?

Ik schreef op 26 januari: ‘Loopt de pandemie af, zijn we straks in een oorlog met Rusland gerommeld.’

De altijd dappere hypocriet in mij zegt: ‘Kunnen we hier niet op één of andere manier onderuit?’

Ik zie niet op tegen crisis in eigen land; daar ben ik onderhand aan gewend. Ik zie ook niet op tegen het nieuws, integendeel. Oorlog is een wedstrijd met echte doden waarbij de spelregels op het moment van de strijd worden vastgesteld, en aan het eind heeft iedereen verloren.

En ik heb moeite met de vijand.

Uiteraard ben ik tegen het communisme en alle variaties daarvan, maar Poetin – zo denk ik – wil Oekraïne niet verschalken om het communisme in het Westen te verbreiden (zonder iets te doen, wint het communisme trouwens hier aan populariteit), maar om het ideaal van het grote Russische Rijk te herstellen. Het is alsof Rutte zou zeggen: ik wil de Nederlandse staat terug zoals hij was voor 1815 en aan de grens bij Brabant ons pief-paf-poefleger gaan opstellen om te dreigen met een inval in België.

Alles wat we dan over Rutte zouden zeggen ('hij is gek, megalomaan, gevaarlijk'), geldt nu ook voor Poetin.

Onlangs las ik voor een artikel weer een aantal boeken van en over Toergenjev, net als Tsjechov een van mijn lievelingsschrijvers. Onmiddellijk voelde ik weer die enorme aantrekkingskracht van de mensen, het land, de cultuur. Wanneer ik denk aan oorlog met Rusland, dan heb ik meteen het idee dat ik strijd met hen voer. Dat wil ik niet. Daarom wil ik er onderuit. Soms denk ik ook: wij zijn zo klein dat wij gedwongen zijn als kleuter aan de hand te lopen van een grote boze broer. Kunnen we ons niet gewoon aan al die vredesmissies, al die verplichtingen onttrekken? Het is laf, maar verwijten wij de jonge antilope dat hij vlucht voor de tijger?

Met het ideaal 'vrede en voorspoed' is mijn generatie ruim bedeed. Dat je dat anderen (Oekraïne) eveneens gunt en hen daarmee helpt, lijkt me redelijk.

Maar moet bij een broedertwist de kleine achterneef meedoen in de strijd? En als wij dan moeten oorlogvoeren tegen de Russen, kunnen we dan niet meespelen met een Florence Nightingale-legertje? Door mijn bloed stromen nog steeds gebroken geweeftjes; tegelijkertijd weet ik ook wel dat strijd soms noodzakelijk is. Maar hoe hoog moet het doel zijn dat het rechtvaardigt?

'Alleen wie zwak is, heeft de behoefte zijn kracht te tonen', schreef Toergenjev.

Oorlog

Een worm die zich in mijn hoofd dik en rond at. Ik bedoel: steeds meer raakte ik ervan overtuigd dat het oorlog zou worden. Ik schreef erover, maar hield een slag om de arm. Maakte er een grap over en vroeg me af: 'Hoe demoraliseren we de leiders?'

Ondertussen werd het nieuws absurder.

We zagen Poetin en president Macron van Frankrijk aan een extreem lange, witte tafel zitten. *Het Parool* melde dat Poetin en Biden hintten op een ontmoeting. Ook Scholz werd aan de tafel genood.

Nog steeds achtte men het uitgesloten dat Rusland Oekraïne zou binnenvallen.

Het was op een zeker moment – namelijk toen de historicus en televisiepersoonlijkheid Maarten van Rossem in het televisieprogramma *Op1* meende dat de Russen niet zo dom' zouden zijn om een invasie te beginnen – dat mijn vader manifester in mijn brein verscheen.

'Je kunt binnen een week aan het front staan en je kunt binnen een uur zomaar gebombardeerd worden,' zei hij vaak.

Mijn ouders en de oorlog

21 februari 2022, schreef ik: 'Tijdens de Cubacrisis – ik was 9 jaar – was ik bang omdat ik merkte dat mijn ouders angstig waren. Ze fluisterden geheimzinnig met elkaar en mijn vader vond het pedagogisch verantwoord om mij uitgebreid te informeren over de allesvernietigende kracht van de atoombommen die de Russen op Cuba wilden installeren. Verzet was eigenlijk zinloos.'

Angst – of eigenlijk meer verdriet – voelde ik toen wij eens gingen kijken of we, voor het geval er een atoomaanval zou komen, konden schuilen in de kast onder de trap. Dat kon. Alleen kon onze hond Nikkie er niet bij. Hij bleef maar tevergeefs en jankend met zijn pootje over de dichte kastdeur schrapen.

Het experiment dat enkele minuten duurde, werd nooit meer herhaald.

Zag ik mijn vader een traan uit zijn oog vegen? Hij ging onmiddellijk met Nikkie in het Vondelpark wandelen.

Ofschoon Boris Johnson, de premier van Engeland, zei dat Rusland 'de grootste oorlog sinds 1945' plant, voel ik geen angst zoals toen.

Ben ik naïef? Dat vraag ik me de hele tijd af. Als ik zo'n uitspraak van Johnson lees, denk ik toch: Ach ja... Boris...

Maar nogmaals: Johnson vertolkt dezelfde mening, zij het in iets mindere mate, die de NAVO uitstraalt. Loze dreiging? Indruk maken? Nep?

Het punt is: ik heb nu geen oorlogsangst. Ik dool.

Ik geloof Rusland niet, maar ik geloof onze leiders ook niet.

Ik bezit alleen maar intuïtie en mijn afnemende gezonde verstand.

Word ik gecorrigeerd door mijn omgeving?

Eigenlijk niet. Het gevoel in mijn omgeving is toch: Ach, de Russen zullen toch niet het risico nemen voor een *all-out war* met Europa?

Twijfel. Is het een vorm van decadentie dat men zich enorm opwindt over de kloof tussen rijk en arm, maar dat ik niet merk dat er iemand is die nu een offer wil brengen. Men hoopt dat anderen gaan beslissen dat iets moet. Wie wil er trouwens nog in het leger? Wie wil Nederland verdedigen?

Ik ken niemand die dat wil. En Europa verdedigen? We hebben niet eens een Europees leger.

Onze leiders kunnen ons niet meer bang maken, ondanks de dreigende taal over en van Poetin.

Ik voel me een hond die niet meer in de kast past waarin mensen zich verschuilen en die aan de dichte deur aan het krabben is.

Moet ik bang zijn?

Ik was al bang toen ik de column schreef.

Maar voor angst schaamt een mens zich meestal.

Nog steeds werd hier en daar ontkend dat Poetin Oekraïne zou binnenvallen. Daar keek ik met een schuin oog naar.

Maar Poetin hield de volgende dag een uitgebreide redevoering. Hij legde wederom zijn visie uit over het Groot Russische Rijk.

Toen wist ik het zeker: hij valt binnen.

Door de dreiging liep de gasprijs op, en de Russische ambassadeur vroeg – volgens *Het Parool* – aan Rutte waarom hij Poetin zo aanviel. Hier en daar komen berichten dat de oorlog ‘digitaal’ al is begonnen.

Amerika is er ook van overtuigd dat Rusland Oekraïne gaat binnenvallen.